

Biodiversiteit in de westelijke Eempolders

Jan Mooij

Eempolder | Paul Keuning

De Eempoldertellingen zijn gestart in 1973 en worden nu dus al 48 jaar uitgevoerd. We tellen elke veertien dagen, zodat in de oorspronkelijke telgebieden Noord en Zuid nu al meer dan 1250 tellingen zijn gedaan. De Oostermeent wordt sinds 1984 geteld, maar dat leidt toch nog tot ruim 940 tellingen.

Sinds het begin van de tellingen is er in de westelijke Eempolders veel veranderd. De landbouw is veel intensiever geworden, in het grootste deel van de polder is de waterstand verlaagd en rond 1990 is er een landinrichting uitgevoerd waarbij boerderijen in de tot dan toe niet bewoonde polders zijn gebouwd. Ook is er een weidevogelreservaat ingericht. Dit alles heeft een grote invloed gehad op de avifauna. De totale aantallen vogels per jaar zijn ongeveer drie keer zo groot geworden. Nog groter is het effect op de biomassa: het totale gewicht van de in een jaar waargenomen vogels is ruwweg twintig keer zo groot geworden. Als dit de enige criteria waren zouden wij als Vogelwerkgroep dus enthousiast moeten zijn.

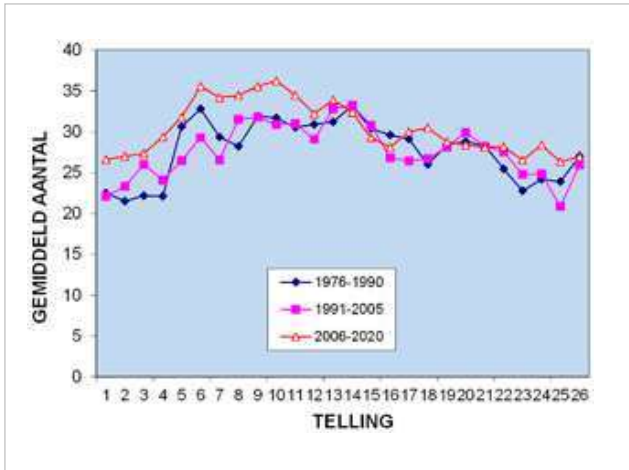
Een andere vraag is hoe het staat met de biodiversiteit. Meer vogels betekent natuurlijk niet automatisch ook meer

soorten vogels. De toename van de aantallen komt vooral doordat er tegenwoordig grote aantallen ganzen in de polders overwinteren. De simpelste methode om de biodiversiteit voor vogels te bepalen is om te kijken hoeveel soorten vogels we in een jaar zien. Dit is uitgezet in Figuur 1. Het blijkt dat dit aantal wel varieert maar dat er geen duidelijke trend aanwezig is. Ook statistisch blijkt dat de verandering over deze periode niet significant is. Dit suggereert dat de biodiversiteit niet veranderd is. Ook als we per telgebied kijken is er nergens een significante verandering.

Een andere benadering is te kijken hoeveel soorten er gemiddeld bij elke telling worden waargenomen. Figuur 2 geeft deze gegevens per jaar voor de drie telgebieden. Enigszins verrassend blijkt er nu wel sprake van een toename. Voor Noord is de toename van 1976 tot en met

2019 ongeveer 0,4% per jaar (significant $p < 0,001$); voor Zuid is het 0,3% per jaar (significant $p < 0,01$). Voor de Oostermeent is de toename van 1984 tot en met 2019 net niet significant. Waarom krijgen we nu een ander resultaat dan als we over een heel jaar kijken? De variatie in de jaartotalen wordt grotendeels bepaald door soorten die we lang niet ieder jaar zien.

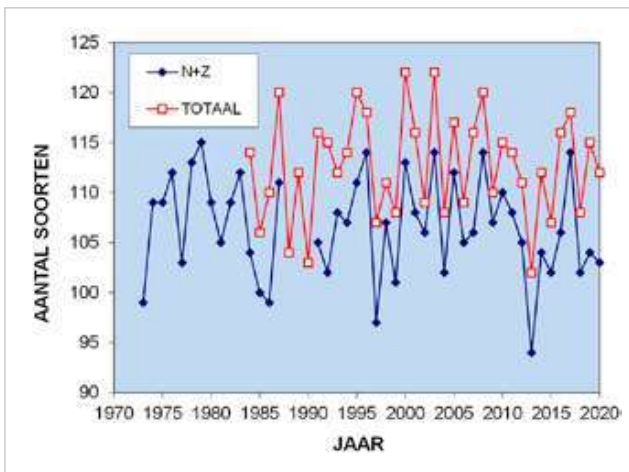
In de loop van de tellingen zijn in totaal 220 soorten waargenomen. Het is duidelijk dat er veel soorten zijn die maar zo nu en dan gezien worden. Als maat voor de biodiversiteit lijken zulke toevallige gasten niet erg interessant. Een dergelijke soort geeft maar een kleine bijdrage aan het gemiddelde aantal soorten per telling in een jaar. De variatie in dit laatste aantal wordt vooral bepaald door soorten die regelmatig voorkomen, maar niet altijd. Uiteraard zijn er ook soorten als de Blauwe Reiger, de Kievit of de Spreeuw die bij

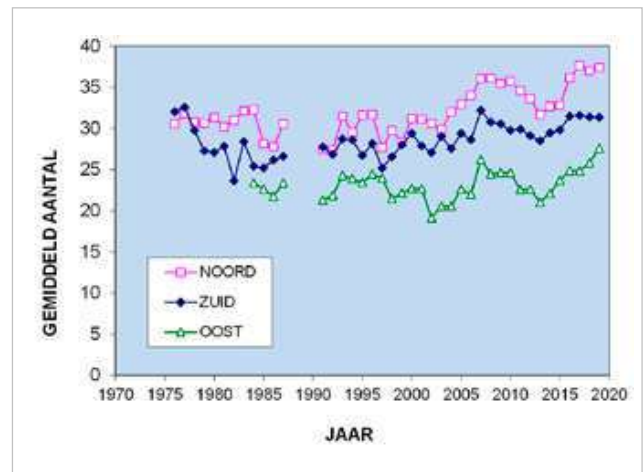
Figuur 1. Aantal waargenomen soorten per jaar. De blauwe lijn geeft het aantal zonder de Oostmeent, de rode lijn het totale aantal.

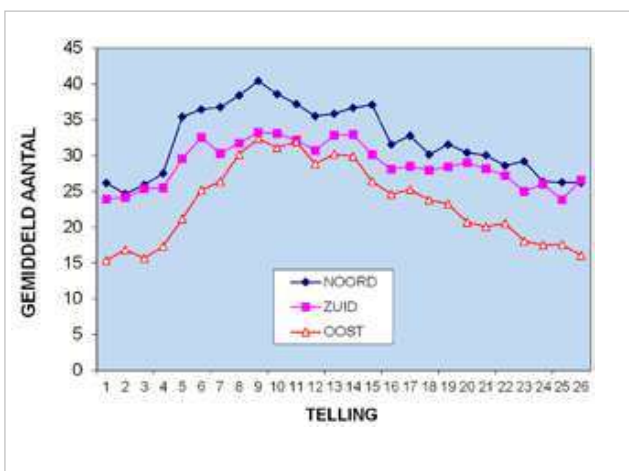
Ook de Huisemus verscheen rond de boerderijen in de Eempolder en verhoogde zo de biomassa | Jurrien Uiterwijk

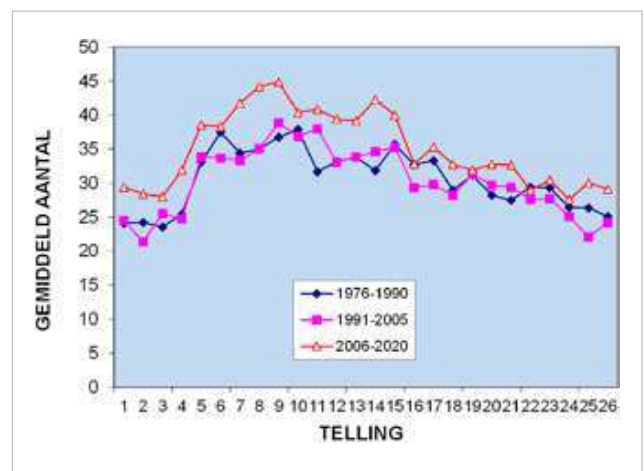
Figuur 2. Gemiddeld aantal per telling waargenomen soorten per jaar voor de drie telgebieden.

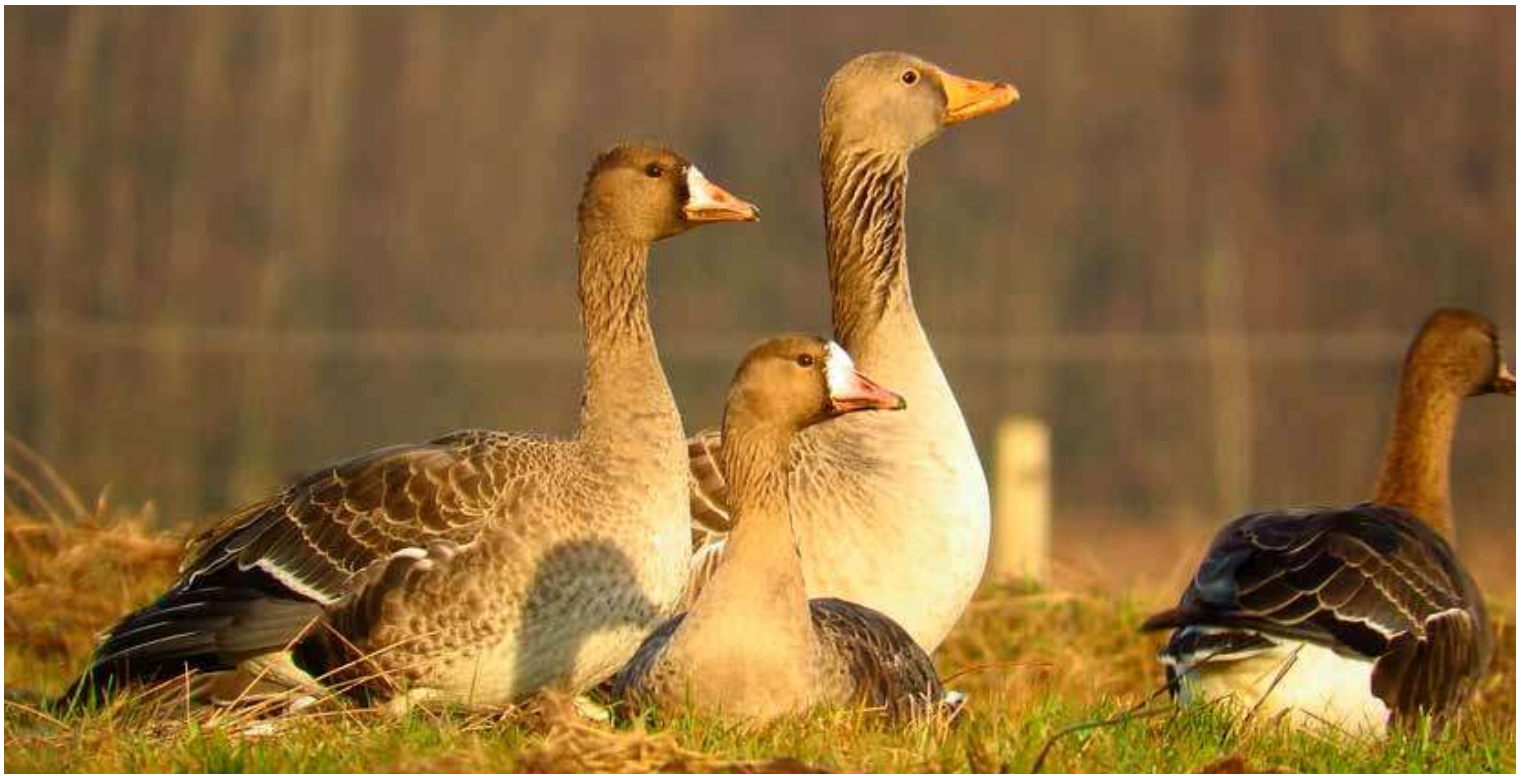
Figuur 3. Gemiddeld aantal per telling waargenomen soorten in de loop van het jaar voor de drie telgebieden.

Figuur 4. Gemiddeld aantal per telling waargenomen soorten in de loop van het jaar voor het telgebied Noord gedurende drie perioden van vijftien jaar.

Figuur 5. Gemiddeld aantal per telling waargenomen soorten in de loop van het jaar voor het telgebied Zuid gedurende drie perioden van vijftien jaar.

Ganzen (o.a. Kolgans en Grauwe gans) dragen enorm bij aan de toegenomen biomassa in de Eempolder. Kolgans | Ruud den Hartog

bijna elke telling worden waargenomen. Maar ook die dragen daardoor vrijwel niet bij aan de variatie.

Als we goed naar de drie grafieken kijken valt op dat hun algemene vorm sterk op elkaar lijkt. Er zijn natuurlijk wel verschillen maar zeker na 1990 vallen duidelijke pieken en dalen meestal samen. De tellingen in de verschillende deelgebieden worden onafhankelijk van elkaar gedaan, dus er moet een algemene oorzaak voor althans een deel van de variatie zijn. Er blijft uiteraard altijd een deel over dat gewoon aan het toeval kan worden toegeschreven. Het zou ook kunnen zijn dat het weer in een jaar invloed heeft.

In de jaren zeventig nemen de gemiddelde aantallen in Zuid duidelijk af. In Noord gebeurt dat niet, wat suggereert dat er in Zuid in die jaren grotere veranderingen optraden die het aantal aanwezige soorten verminderden. Opvallend is ook dat het aantal per telling waargenomen soorten niet merkbaar veranderde gedurende de landinrichting die rond 1990 in de Eempolders is uitgevoerd.

Een andere vraag is hoe het gemiddelde aantal waarnemingen bij een telling verandert in de loop van het seizoen. In Figuur 3 zien we dat in alle deelgebieden de laagste aantallen gezien worden rond

de jaarwisseling, terwijl rond begin mei de aantallen gemiddeld het hoogst zijn. De verschillen tussen de tellingen zijn het grootst in de Oostermeent en het kleinst in Zuid. In de winter zijn de gemiddelde aantallen in Zuid bijna net zo groot als in Noord, maar in de zomer zijn ze ongeveer zesmaal lager. In de Oostermeent zijn de aantallen soorten in de winter opvallend laag. Daar is ook het laagterecord geteld, op een winterse morgen met sneeuw werd ooit maar één vogel (een kraai) waargenomen. Het grootste aantal soorten dat is waargenomen in één telgebied en één telling was 55 in Noord. Uit de figuren 4 en 5 blijkt dat de toename van het aantal waargenomen soorten in Noord en Zuid hoofdzakelijk optreedt in de eerste helft van het jaar. Dat is vooral de tijd dat de broedvogels aanwezig zijn.

Wat zeggen deze resultaten over de biodiversiteit, althans voor zover het de vogels betreft? Het is zo dat op een bepaald terrein meer soorten waargenomen kunnen worden naarmate het aantal verschillende biotopen in dat terrein toeneemt. De Eempolders bestaan vooral uit weiland. Het is juist de grote aaneengesloten oppervlakte aan weiland die het gebied interessant maakt voor weidevogels, maar natuurlijk veel minder geschikt voor vogels uit andere biotopen. Een toename van het aantal waargenomen soorten zou er daarom op kunnen wijzen

dat er andere biotopen ontstaan, ten koste van het open weidegebied. In feite is dat natuurlijk ook gebeurd, bijvoorbeeld door het bouwen van boerderijen in de polder. Daardoor zijn soorten als Huismus, Boerenzwaluw en Witte Kwikstaart veel algemener geworden. In dat opzicht zou een toename van het aantal waargenomen soorten zelfs een aanwijzing kunnen zijn voor een achteruitgang als een gebied dat juist bijzonder is omdat het over een relatief groot oppervlak homogeen is.

Als we naar de drie delen van ons telgebied kijken is de Oostermeent veel kleiner dan de andere twee delen. Er staat daar maar één boerderij en er is een kleine strook met een min of meer verlaten kwekerij en wat landjes voor paarden. Verder is hier alleen open weidegebied. De weinige bomen die er stonden zijn de laatste jaren bijna allemaal gekapt om het gebied geschikter te maken voor weidevogels. Alles bij elkaar is het niet vreemd dat hier relatief weinig soorten met regelmaat worden waargenomen.

Telgebied Noord is iets groter dan Zuid. Het scheelt echter niet veel. Beide delen bestaan vooral uit weiland met verspreide boerderijen. Om deze boerderijen staan meestal struiken en bomen. In Zuid ligt ook het dorpje Eembrugge. Een deel van Noord is een weidevogelreservaat. Het blijkt dat in Noord beduidend

meer vogelsoorten regelmatig worden waargenomen, vooral in de broedtijd. Dit wijst op een hogere biodiversiteit in Noord. De conclusie, dat dit het gevolg is van de aanwezigheid van het reservaat, ligt niet zonder meer voor de hand. Ook in de jaren voor 1990, toen het reservaat werd ingericht, was het gemiddelde aantal soorten in Noord al hoger dan in Zuid.

Als we kijken welke soorten in Noord zoveel vaker voorkomen, dan blijken dat bij de broedvogels nogal wat soorten eenden en meeuwen te zijn. Ook soorten als Kluut, Gele Kwikstaart en Bruine Kiekendief, die in of bij Noord broeden, zijn belangrijk. Daar staat trouwens tegenover dat er ook soorten zijn die in Zuid vaker worden gezien. Voorbeelden zijn Canadese Gans, Wulp, Steenuil en Kauw. Voor sommige soorten is te begrijpen dat ze in het ene telgebied meer gezien worden dan in het andere, voor andere soorten ligt dat niet echt voor de hand. Zo zien we dat er in de Eempolders nog veel te ontdekken valt en dat we ook daarom onze tellingen nog lang voort kunnen zetten.

Door de bouw van boerderijen is het aantal broedparen (= biomassa) van de Boerenzwaluw toegenomen | Jurrien Uiterwijk

Advertentie

Een eigen vogelkijkhut in het Reestdal

Verblijf eens in een 'heidehuisje' met een eigen kijkhut uitsluitend voor gasten in het natuurgebied van het Reestdal in Drenthe. Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de roodborsttapuiten.'

Er is een laadpaal geplaatst voor elektrische auto's. Meer informatie op: www.heidehuisje.nl of 06-81525089

Programma

In verband met de Covid-19 epidemie is het programma beperkt. Voor alle activiteiten geldt dat aanmelden via de website verplicht is. Tussentijdse activiteiten of wijzigingen worden aangekondigd via de nieuwsbrief en zijn te lezen op www.vwggooi.nl.

Donderdag 15 april 2021.

Lezing 'Uilen en Valken in Bunschoten'

LET OP! Andere locatie: De Drie Dorpen, Cannenburgerweg 51 te Ankeveen.

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Aanmelden verplicht, via de website.

